

Biedrības „Latvijas kustība par neatkarīgu dzīvi” Līdzdalības stratēģija 2020

Projekta „Biedrības „Latvijas Kustība par neatkarīgu dzīvi” administratīvās kapacitātes stiprināšana līdzdalības veicināšanai lēmumu pieņemšanā sociālās iekļaušanas jomā”. (Līguma identifik. nr. 1DP/1.5.2.2.2./10/APIA/SIF/021/18) ietvaros

Autors : Ausma Pastore

Rīgā, 2011.g. maijā

„Šī „Biedrības „Latvijas kustība par neatkarīgu dzīvi” Līdzdalības stratēģija 2020.” ir veidota ar Eiropas Savienības Eiropas Sociālā fonda finansiālu atbalstu. Par materiāla „Biedrības „Latvijas kustība par neatkarīgu dzīvi” Līdzdalības stratēģija 2020.” saturu atbild biedrība „Latvijas Kustība par neatkarīgu dzīvi”.

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

EIROPAS SAVIENĪBA

Latvijas Kustība
par neatkarīgu dzīvi

Satura rādītājs

Biedrības „Latvijas Kustība par neatkarīgu dzīvi” raksturojums	3
Biedrības „Latvijas kustība par neatkarīgu dzīvi” „Stratēģiskās sadarbības padomes” raksturojums	5
Latvijas kustības par neatkarīgu dzīvi Līdzdalības stratēģija 2020	7
Prioritārie interešu aizstāvības virzieni	
Līdzdalība	8
Nodarbinātība	10
Izglītība un mūžizglītība	12
Pašvaldībā balstītu pakalpojumu attīstība	14
Citas interešu aizstāvības darbības jomas	
Līdztiesība	16
Pieejamība	18
Sociālā aizsardzība	19
Veselība	20
Pasākumi ārējās darbības jomā	22
Biedrības biedru kapacitātes celšana pilsoniskās līdzdalības jomā	23
Stratēģijas īstenošana	24

Biedrības „Latvijas Kustība par neatkarīgu dzīvi” raksturojums

„Latvijas Kustība par neatkarīgu dzīvi” ir 2009. gadā izveidojusies nevalstiskā organizācija, kurā ir apvienojušies biedri ar ilgstošu pieredzi interešu aizstāvības jomā, līdzdalību politikas plānošanas procesos un projektu ieviešanas pieredzi:

- **8 juridiski biedri:** Sociālo pakalpojumu aģentūra „Ģimenes krīzes centrs”, Bērnu un jauniešu ar invaliditāti biedrība „Cerību spārni”, nodibinājums „Fonds Kopā”, biedrība „Mēs saviem bērniem”, biedrība „Risinājumu darbnīca”, biedrība „Tukuma rajona neredzīgo biedrība”, biedrība „Dižvanagi”, biedrība „Latvijas ergoterapeitu asociācija”;
- **48 fiziski biedri**, kuri pārstāv cilvēkus ar invaliditāti, ģimenes, kuras aprūpē bērnus ar smagiem funkcionāliem traucējumiem, sociālā darba speciālistus un pilsoniskās sabiedrības pārstāvjus.

Biedrības „Latvijas Kustība par neatkarīgu dzīvi” **misija** ir veicināt iekļaujošas sabiedrības attīstību un vienlīdzīgu iespēju nodrošinājumu ikvienam sabiedrības loceklim, veidojot labvēlīgu vidi sabiedrībā neatkarīgas dzīves īstenošanai cilvēkiem ar invaliditāti, sekmējot cilvēku ar invaliditāti vajadzībām un tiesībām atbilstošas efektīvas pakalpojumu sistēmas izveidi.

Mērķa grupas:

- Cilvēki ar funkcionāliem traucējumiem;
- Ģimenes, kurās dzīvo cilvēki ar funkcionāliem traucējumiem;
- Ģimenes, kuras aprūpē bērnus ar smagiem funkcionāliem traucējumiem.

Darbības virzieni:

- 1) Atbalsts cilvēkiem ar funkcionāliem traucējumiem un viņu ģimenēm;
- 2) Cilvēku ar funkcionāliem traucējumiem interešu aizstāvība;

- 3) Sabiedrības izpratnes veicināšana par vienlīdzīgām iespējām cilvēkiem ar funkcionāliem traucējumiem;
- 4) Cilvēku ar funkcionāliem traucējumiem vajadzībām atbilstošu – kvalitatīvu un inovatīvu pakalpojumu attīstīšana.

Uzdevumi:

1. Popularizēt neatkarīgas dzīves iespējas cilvēkiem ar invaliditāti un izglītot sabiedrību par vietējā pašvaldībā balstītiem pakalpojumiem;
2. Veicināt sabiedrības attieksmes maiņu un sociālā modeļa iedzīvināšanu, aktivizējot sabiedrības iesaisti un līdzdalību biedrībā;
3. Sekmēt politikas veidošanu un plānošanu cilvēku ar invaliditāti vienlīdzīgu iespēju jomā;
4. Veikt interešu aizstāvību, lai veicinātu neatkarīgu dzīvi cilvēkiem ar invaliditāti, integrētu tās principus rīcībpolitikas sfērās;
5. Līdzdarboties visu līmeņu lēmumu pieņemšanas un likumdošanas procesos;
6. Biedrības mērķu realizācijai sadarboties ar valsts, pašvaldību, sabiedriskām, reliģiskām, saimnieciskām organizācijām un komercstruktūrām, kā arī privātpersonām Latvijā un ārzemēs;
7. Izveidot un vadīt komercstruktūru, veikt saimniecisko darbību biedrības mērķu sasniegšanai;
8. Sniegt sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumus.

Vērtības:

- Vienlīdzīgas iespējas un neatkarīga dzīve cilvēkiem ar funkcionāliem traucējumiem – darbā tirgū, izglītībā, sadzīvē, lēmumu pieņemšanā par savu dzīvi
- Sadarbība un efektīva komunikācija
- Caurspīdīgums lēmumu pieņemšanas procesos
- Līdzdalība

Biedrības „Latvijas kustība par neatkarīgu dzīvi” „Stratēģiskās sadarbības padomes” raksturojums

Biedrības „Latvijas kustība par neatkarīgu dzīvi” biedri aktīvi līdzdarbojas biedrības aktivitātēs. Daļa biedru ir gatavi ieguldīt savu laiku, lai piedalītos tajās biedrības aktivitātēs, kuras vērstas uz plānošanas politikas ietekmi ar mērķi nodrošināt ikvienam sabiedrības loceklim iespēju saņemt savām vajadzībām atbilstošu atbalstu. Vairāki biedri iesaistās vietējās izpildvaras lēmumu pieņemšanas procesos par vietējā pašvaldībā balstītu pakalpojumu attīstību reģionos. Šie biedrības biedri ir pauduši nepieciešamību pēc vienotas organizācijas platformas cilvēku ar funkcionāliem traucējumiem interešu aizstāvības jomā, tāpēc ir izveidota „Stratēģiskās sadarbības padome” (10 biedri).

„Stratēģiskās sadarbības padomes” **darbības mērķis** ir cilvēku ar invaliditāti interešu aizstāvība vienlīdzīgu iespēju jomā.

„Stratēģiskās sadarbības padomes” **darbības virzieni:**

- sekot līdzi plānošanas procesiem sociālās iekļaušanas un sociālo pakalpojumu jomā;
- līdzdarboties sociālās iekļaušanas politikas plānošanas izstrādē un ieviešanā, īpašu uzmanību vēršot uz sociālo pakalpojumu jomu;
- aktīvi sadarboties ar lēmumu pieņēmējiem;
- informēt un izglītēt biedrības „Latvijas kustība par neatkarīgu dzīvi” biedrus par iespējām iesaistīties politikas procesos;
- izstrādāt un īstenot līdzdalības rīcības plānu, balstoties uz „Latvijas kustības par neatkarīgu dzīvi līdzdalības stratēģijas” prioritātēm.

Stratēģiskā sadarbības padome

- **sadarbojas** ar Labklājības ministriju, iesaistoties darba grupās par ANO Konvencijas par cilvēku ar invaliditāti tiesībām ieviešanas programmas izstrādi;
- **sadarbojas** ar Izglītības un zinātnes ministriju, atbalstot iekļaujošas izglītības pieeju;
- **sadarbojas** ar Valsts Bērnu tiesību aizsardzības inspekciju, sekojot bērnu un jauniešu tiesību realizācijai sociālās aprūpes iestādēs;
- **sadarbojas** ar pašvaldībām, veicinot daudzveidīgu un uz vajadzībām balstītu pakalpojumu attīstību;
- **sadarbojas** ar sociālajiem dienestiem, piedāvājot zināšanas un ekspertīzi sociālā darba efektivitātes un darbinieku kompetenču uzlabošanā;
- **seko** līdz VSS izsludinātajiem dokumentu projektiem un, identificējot nepieciešamību, sniedz atzinumu;
- **izsaka** biedrībai **priekšlikumus** iesniegšanai NVO un Ministru kabineta sadarbības memorandam, lai uzlabotu valsts pārvaldes darbu un stiprinātu līdzdalības attīstības politiku valstī.

„Stratēģiskās sadarbības padomes” darbības **vīzija:**

Lēmumi, kas ietekmē cilvēku ar funkcionāliem traucējumiem labklājību un ikdienas dzīvi, tiek pieņemti, iesaistot biedrības „Latvijas Kustība par neatkarīgu dzīvi” ekspertus. Biedrības līdzdalība lēmumu pieņemšanas procesos ir plānots, koordinēts un uz mērķa grupu vajadzībām balstīts valdes un stratēģiskās sadarbības padomes vadīts process. Ir izveidots un nostiprināts pastāvīgs konsultāciju un dialoga mehānisms ar valsts un pašvaldību lēmējinstācijām, kas nodrošina organizācijas iesaisti pasākumu plānošanā, īstenošanā, uzraudzībā un novērtēšanā.

„Stratēģiskās sadarbības padomes” **darbības vērtības:**

- vienlīdzīgas iespējas un pilsoniskā līdzdalība cilvēkiem ar funkcionāliem traucējumiem;
- individuālā atbildība par savu dzīvi;
- neatkarīga dzīve, saņemot vajadzībām atbilstošus atbalsta pakalpojumus;
- iekļaujoša sabiedrība un vide;
- izglītības, darba tirgus un sabiedrisko aktivitāšu pieejamība.

Latvijas kustības par neatkarīgu dzīvi Līdzdalības stratēģija 2020

Biedrības „Latvijas kustība par neatkarīgu dzīvi” darbības pamatā ir cilvēku ar funkcionāliem traucējumiem interešu aizstāvība un līdzdalība sociālās iekļaušanas politikas plānošanas izstrādē un ieviešanā. Interešu aizstāvības un sabiedrības līdzdalības funkciju biedrībā īsteno Stratēģiskā padome,

- aktualizējot problēmas;
- piedāvājot problēmu risināšanas alternatīvas;
- veicot sociālo kontroli;
- izplatot zināšanas un iemaņas, nododot pieredzi;
- mainot attieksmes;
- ietekmējot varu, lai izraisītu pārmaiņas varas attieksmē pret izvirzīto problēmu;
- veicinot sadarbību dažādos līmeņos, lai problēmas aktualizēšanā un risināšanā iesaistītu gan ieinteresētās organizācijas, gan institūcijas, gan indivīdus.

„Latvijas kustības par neatkarīgu dzīvi” Līdzdalības stratēģija 2020 izstrādāta, balstoties uz

- 1) biedrības „Latvijas kustība par neatkarīgu dzīvi” Stratēģiskās padomes un biedru priekšlikumiem,
- 2) stratēģiskās plānošanas sanāksmes rezultātiem,
- 3) Eiropas Komisijas paziņojumu Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un Sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai Eiropas stratēģija invaliditātes jomā (2010 -2020).

Stratēģiskā padome ir izvirzījusi četrus **svaīgākos interešu aizstāvības virzienus:**

1. Līdzdalība.
2. Nodarbinātība.
3. Izglītība un mūžizglītība.

4. Pašvaldībā balstītu pakalpojumu attīstība.

Stratēģiskā padome ir nosaukusi arī citas interešu aizstāvības darbības jomas, kurās „Latvijas kustībai par neatkarīgu dzīvi” jāizmanto iespējas pārstāvēt cilvēku ar funkcionāliem traucējumiem intereses:

5. Līdztiesība.
6. Pieejamība.
7. Sociālā aizsardzība.
8. Veselība.
9. Pasākumi ārējās darbības jomā.

Lai efektīvi pārstāvētu cilvēku ar funkcionāliem traucējumiem intereses, stratēģiskā padome izcēlusi vēl vienu savas darbības jomu:

10. Biedrības biedru kapacitātes celšana pilsoniskās līdzdalības jomā.

Prioritārie interešu aizstāvības virzieni

1. Līdzdalība

Cilvēki ar funkcionāliem traucējumiem ir līdzvērtīga sabiedrības daļa, līdz ar to cilvēkiem ar funkcionāliem traucējumiem ir jābūt nodrošinātām tādām pašām līdzdalības iespējām, kā ikvienam citam sabiedrības loceklim. Pilnīga līdzdalība ir iespējama, ja tiek nodrošināta cilvēku ar invaliditāti pilnīga tiesību ievērošana. Līdzdalība attiecas uz politiskajām tiesībām, līdzdalību lēmumu pieņemšanas procesos, līdzdalību pilsoniskās sabiedrības aktivitātēs, kā arī sociālās, ekonomiskās, kultūras un ikvienas citas dzīves jomas aktivitātēs. Pilnīgu cilvēku ar funkcionāliem traucējumiem līdzdalību var nodrošināt, novēršot esošās administratīvās un attieksmes barjeras un sniedzot cilvēku ar funkcionāliem traucējumiem vajadzībām atbilstošu efektīvu atbalstu pakalpojumu formā. Līdz ar to līdzdalība nozīmē arī cilvēku ar

funkcionāliem traucējumiem iesaistīšanos savu individuālo pakalpojumu plānošanā, realizācijā un kvalitātes izvērtēšanā. Cilvēku ar funkcionāliem traucējumiem līdzdalība pakalpojumu nodrošināšanā notiek

- 1) iesaistoties ikviena lēmuma pieņemšanā, kas skar konkrēto cilvēku ar funkcionāliem traucējumiem;
- 2) līdzdarbojoties visās ikdienas aktivitātēs, kas tieši skar cilvēku ar funkcionāliem traucējumiem.

Līdzdalība nodrošina pakalpojumu atbilstību cilvēku vajadzībām, veicina viņu aktīvas dzīves pozīcijas veidošanos, dod iespēju pakāpeniski paaugstināt savu neatkarības līmeni.

Interesu aizstāvības virziena „Līdzdalība” stratēģiskie mērķi:

- Veicināt cilvēku ar funkcionāliem traucējumiem iesaistīšanos lēmumu pieņemšanā visos līmeņos;
- Veicināt kvalitatīvu, vietējā pašvaldībā balstītu pakalpojumu attīstību cilvēkiem ar funkcionāliem traucējumiem.

Interesu aizstāvības virziena „Līdzdalība” sasniedzamie mērķi:

1. Sekmēt cilvēku ar invaliditāti tiesību ievērošanu.
2. Veicināt efektīvu un daudzveidīgu, vietējā pašvaldībā balstītu pakalpojumu attīstību, īpašu uzmanību vēršot uz izvēles iespējamību.
3. Popularizēt alternatīvos pakalpojumus un to ekonomisko efektivitāti.
4. Veicināt deinstucionalizāciju.

5. Uzlabot publisko, kultūras, brīvā laika pakalpojumu pieejamību, veicinot cilvēku ar invaliditāti līdzdalību šo pakalpojumu aktivitātēs.
6. Attīstīt cilvēku ar funkcionāliem traucējumiem spēju līdzdarboties lēmumu pieņemšanas procesos.
7. Sekmēt vides, informācijas, ICT pieejamību.
8. Veicināt ģimeņu, kuras sniedz atbalstu tuviniekam ar funkcionāliem traucējumiem, līdzdalību.
9. Sekmēt līdzdalības principu ievērošanu ilgstošās sociālās aprūpes centros.

Iespējamie mērķu sasniegšanas **veidi/metodes**:

- Akcijas
- Radošās darbnīcas
- Publikācijas
- Vēstules atbildīgajām institūcijām
- Diskusijas
- Pētījumi
- Priekšlikumi un komentāri normatīvajiem aktiem
- Konsultācijas
- Apmācības (kursi, semināri, pieredzes apmaiņa, nometnes)

2. Nodarbinātība

Algots darbs cilvēkiem ar funkcionāliem traucējumiem ir ne tikai iztikas avots, bet nozīmīgs sociālās rehabilitācijas un integrācijas līdzeklis, pašapziņas atjaunošanas un personiskās izaugsmes priekšnoteikums, kā arī svarīgs elements cīņā ar sociālo atstumtību. Iespēja strādāt algotu darbu ir cilvēku ar funkcionāliem traucējumiem

ekonomiskās neatkarības priekšnoteikums. Cilvēkiem ar funkcionāliem traucējumiem ir jākļūst par nozīmīgu valsts ekonomiskās izaugsmes sastāvdaļu, līdz ar to galvenā uzmanība ir jāvērs uz cilvēku iespēju paplašināšanu darbam atvērtā darba tirgū. Ja tas objektīvu iemeslu dēļ nav iespējams, tad jānodrošina nodarbinātības iespējas, izmantojot specializētos nodarbinātības pakalpojumus.

Pastāv ierobežotas nodarbinātības iespējas:

- Ierobežotas nodarbinātības iespējas atvērtā darba tirgū;
- Nav attīstīti specializētie nodarbinātības veidi (atbalstītais darbs, specializētās darbnīcas).

Interesu aizstāvības virziena „Nodarbinātība” stratēģiskie mērķi:

- Veicināt cilvēku ar funkcionāliem traucējumiem iesaistīšanos atvērtā darba tirgū;
- Veicināt cilvēku ar funkcionāliem traucējumiem nodarbinātības aizsardzības mehānismu izstrādi un ieviešanu.

Interesu aizstāvības virziena „Nodarbinātība” sasniedzamie mērķi:

1. Mazināt diskrimināciju nodarbinātības jomā.
2. Popularizēt alternatīvās nodarbinātības iespējas.
3. Veicināt alternatīvo nodarbinātības formu attīstību.
4. Sekmēt sociālās uzņēmējdarbības attīstību.

5. Paplašināt informācijas bāzi par cilvēku ar funkcionāliem traucējumiem situāciju darba tirgū.
6. Motivēt darba devējus nodarbināt cilvēkus ar funkcionāliem traucējumiem.

Iespējamie mērķu sasniegšanas **veidi/metodes**:

- Priekšlikumi un komentāri normatīvajiem aktiem
- Pētījumi
- Konsultācijas
- Diskusijas
- Apmācības (kursi, semināri, pieredzes apmaiņa)

3. Izglītība un mūžizglītība

Lai turpinātos nepārtraukta un visos līmeņos sabalansēta valsts un sabiedrības attīstība, jāveido izglītota un zinoša sabiedrība. Cilvēki ar funkcionāliem traucējumiem ir šīs valsts un sabiedrības daļa. Taču bērniem un jauniešiem ar funkcionāliem traucējumiem izglītība pārsvarā tiek nodrošināta no pārējās sabiedrības un vienaudžiem nošķirtā vidē, liedzot iespējas gūt iemaņas sociālo kontaktu veidošanā. Bērniem ar funkcionāliem traucējumiem pirmsskolas vecumā ir ierobežota pieejamība pirmsskolas izglītības pakalpojumiem, visbiežāk pirmsskolas izglītība tiek nodrošināta specializētos bērnudārzos, tā no agrīna vecuma radinot jauno paaudzi pie segregācijas. Savukārt, mūžizglītības un interešu izglītības aktivitātes pārsvarā tiek piedāvātas, nepārdomājot cilvēku ar funkcionāliem traucējumiem vajadzības un iespējas. Cilvēkiem, kuri uzturas ilgstošas sociālās aprūpes institūcijās, netiek piedāvātas mūžizglītības iespējas. Kaut arī ir zināms fakts, ka daudzi cilvēki ilgstošas sociālās aprūpes iestādēs nemāk ne lasīt, ne rakstīt, kaut arī tam nav objektīva pamata, tomēr nav pieejamu datu par to, cik liels skaits aprūpes iestādēs ir analfabētu. Izglītība un mūžizglītība jābalsta uz iekļaujošas sabiedrības vērtībām - dažādība kā resurss un vienlīdzīga iespēja.

Interešu aizstāvības virziena „Izglītība un mūžizglītība” stratēģiskie mērķi:

- Sekmēt cilvēkiem ar funkcionāliem traucējumiem paredzētu iekļaujošu izglītību un mūžizglītību;
- Veicināt Latvijas valsts atbildīgo institūciju darbības, kas likvidē juridiskos un organizatoriskos šķēršļus, kas cilvēkiem ar funkcionāliem traucējumiem liedz iegūt vispārējo izglītību un piedalīties mūžizglītības pasākumos.

Interešu aizstāvības virziena „Izglītība un mūžizglītība” sasniedzamie mērķi:

1. Veicināt pakāpenisku pāreju uz iekļaujošu izglītību, integrējot bērnus un jauniešus ar funkcionāliem traucējumiem pirmskolas, vispārējās izglītības sistēmās un sniedzot katram no tiem nepieciešamo individuālu atbalstu.
2. Pilnveidot cilvēku ar funkcionāliem traucējumiem prasmes un zināšanu līmeni atbilstoši viņu spējām, vajadzībām un interesēm visa mūža garumā.
3. Veicināt speciālistu apmācību par invaliditātes sociālo modeli un vienlīdzīgām iespējām.
4. Veicināt dažādu profesiju pārstāvju, kas ikdienas darbā ir saskarē ar cilvēkiem ar invaliditāti, apmācību par invaliditātes aspektiem.
5. Paaugstināt izpratni par invaliditātes aspektiem vispārizglītojošās skolās.
6. Veicināt veselības, izglītības, nodarbinātības, sociālā darba studentu izpratni par invaliditāti.
7. Popularizēt alternatīvās komunikācijas līdzekļus un veicināt to izmantošanu dažādās vidēs.

8. Panākt, lai ikvienam bērnam, kas atrodas ilgstošas sociālās aprūpes institūcijās, tiktu nodrošināt valsts noteiktā obligāta pamatizglītība.
9. Veicināt mūžizglītības pieejamību cilvēkiem, kuri saņem ilgstošas sociālās aprūpes institūcijas pakalpojumu.

Iespējamie mērķu sasniegšanas **veidi/metodes**:

- Priekšlikumi un komentāri normatīvajiem aktiem
- Diskusijas
- Konsultācijas ar IZM, augstskolām
- Starpministriju darba grupas
- Apmācības (kursi, semināri, pieredzes apmaiņa)
- Prakses vietas
- ECC sertifikāta iegūšana – apmācības un eksāmens
- Publicitāte – bukleti, raksti presē

4. Pašvaldībā balstītu pakalpojumu attīstība

Vietējā pašvaldībā balstīti pakalpojumi ir cilvēkiem ar funkcionāliem traucējumiem piemērotākais atbalsta veids. Vietējā pašvaldībā balstīti pakalpojumi pasaules praksē attaisnojuši sevi kā kvalitatīvākie un izmaksu efektīvākie. Latvijā vietējā pašvaldībā balstītu pakalpojumu attīstība notiek ļoti lēni, joprojām galvenais uzsvars tiek likts uz ilgstošas sociālās aprūpes pakalpojumiem. Gan sabiedrībā, gan par pakalpojumu attīstību atbildīgo institūciju un darbinieku vidū ir nepietiekama izpratne par šiem pakalpojumiem to sniegtajām iespējām cilvēkiem ar funkcionāliem traucējumiem un viņu ģimenēm, kā arī ieguvumiem sabiedrībā kopumā.

Interešu aizstāvības virziena „Pašvaldībā balstītu pakalpojumu attīstība” stratēģiskie mērķi:

- Veicināt pašvaldībās balstītu un uz cilvēku vajadzībām vērstu pakalpojumu attīstību;
- Veicināt vietējā pašvaldībā balstītu pakalpojumu pamatprincipu ievērošanu – normalizācija, individuāla pieeja, veseluma skatījums, pieejamība, līdzdalība, savlaicīgums, pēctecība, nepārtrauktība un brīva izvēle.

Interešu aizstāvības virziena „Pašvaldībā balstītu pakalpojumu attīstība” sasniedzamie mērķi:

1. Paaugstināt pašvaldību vadošo struktūru izpratni par pašvaldībā balstītiem pakalpojumiem.
2. Paaugstināt reģionu nevalstiskā sektora izpratni par pašvaldībā balstītiem pakalpojumiem.
3. Veicināt tādu pakalpojumu attīstību, kas motivētu cilvēkus ar funkciju traucējumiem un viņu ģimenes locekļus līdzdarboties sabiedrības dzīvē.
4. Sekmēt esošo pakalpojumu kvalitātes uzlabošanos
5. Izstrādāt un ieviest jaunus pakalpojumus.
6. Veicināt plaša spektra pašvaldībā balstītu pakalpojumu attīstību cilvēkiem ar smagiem un kompleksiem funkcionālās attīstības traucējumiem, kuri būtu vērsti uz maksimālu neatkarības līmeņa sasniegšanu.

Iespējamie mērķu sasniegšanas veidi/metodes:

- Diskusijas

- Konsultācijas
- Pētījumi
- Esošo pakalpojumu monitorings
- Jaunu pakalpojumu izstrāde, aprobācija, ieviešana
- Apmācības (kursi, semināri, pieredzes apmaiņa)
- Publicitāte
- Talkas
- Nometnes
- Izstādes

Citas interešu aizstāvības darbības jomas

5. Līdztiesība

Vairāk nekā puse visu eiropiešu uzskata, ka ES ir izplatīta diskriminācija invaliditātes vai vecuma dēļ.

ES Hartas 1., 21. un 26. pants un LESD 10. un 19. pants nosaka vienlīdzīgu attieksmi pret personām ar funkciju traucējumiem. Tātad spēkā esošie ES tiesību akti sniedz aizsardzību pret diskrimināciju un aktīvas politiskas rīcības īstenošana vēršas pret diskrimināciju, kā arī veicina līdzvērtīgas iespējas ES politikas jomās.

Līdztiesības jautājumi attiecas uz šādām cilvēktiesību normām:

- Katram ir tiesības uz brīvību un personas neaizskaramību – nevienai personai tās nedrīkst patvaļīgi atņemt;¹
- Katram ir tiesības brīvi pārvietoties un brīvi izvēlēties dzīvesvietu;²

---

¹ Piemēram, Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (ECHR) 5. pants, ANO Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām (UN ICCPR) 9. un 10. pants, Vispārējās Cilvēktiesību deklarācijas (UDHR) 3. pants.

² Piemēram, UN ICCPR 12. pants, UDHR 13. un 16. pants.

- Katram ir tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību, ģimenes dzīvi un tiesības nodibināt ģimeni;³
- Nevienu nedrīkst pakļaut spīdzināšanai vai nežēlīgam, necilvēcīgam vai viņa pašcieņu aizskarošam sodam;⁴
- Katram ir tiesības uz izglītību un darbu;⁵
- Katram ir tiesības uz reliģijas un pārliecības brīvību, kā arī pulcēšanās un biedrošanās brīvību;⁶
- Nevienam nedrīkst liegt pašnoteikšanās tiesības.⁷

Interesu aizstāvības virziena „Līdztiesība” stratēģiskais mērķis:

Izskaut jebkāda veida diskrimināciju invaliditātes dēļ.

Interesu aizstāvības virziena „Līdztiesība” sasniedzamie mērķi:

- Veidot sabiedrībā izpratni par cilvēku ar funkcionāliem traucējumiem tiesībām
- Veicināt vienlīdzīgas tiesībspējas atzīšanu, līdzvērtīgi ar citiem sabiedrības locekļiem visās dzīves jomās.
- Veicināt vajadzībām atbilstošas atbalsta sistēmas attīstību lēmumu pieņemšanas procesā cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem.

³ Piemēram, ECHR 8. un 12. pants, UN ICCPR 17. un 23. pants, UDHR 12. pants.

⁴ Piemēram, Konvencija pret spīdzināšanu un citiem nežēlīgiem, necilvēcīgiem vai cieņu pazemojošiem apiešanās un sodīšanas veidiem, UN ICCPR 7. pants, UDHR 5. pants

⁵ ANO Starptautiskais pakts par Ekonomiskajām, Sociālajām un Kultūras tiesībām (UN ICESCR) 6. un 13. pants, UDHR 23. un 26. pants.

⁶ Piemēram, ECHR 9. un 11. pants, UN ICCPR 18. un 19. pants, UDHR 18. un 20. pants.

⁷ Piemēram UN ICCPR 1. pants, UN ICESCR 1. pants, UDHR 17. pants.

- Aizstāvēt cilvēku ar funkcionāliem traucējumiem tiesības un vajadzības.

Iespējamie mērķu sasniegšanas **veidi/metodes**:

- Priekšlikumi un komentāri normatīvajiem aktiem
- Pētījumi
- Konsultācijas
- Diskusijas
- Akcijas - kampaņas
- Piketi, mītiņi
- Apmācības (kursi, semināri, pieredzes apmaiņa)
- Publicitāte

6. Pieejamība

Pieejamība nozīmē to, ka cilvēkiem ar funkcionāliem traucējumiem ir jānodrošina vienlīdzīga pieeja fiziskajai videi, transportam, informācijas un sakaru tehnoloģijām un sistēmām, kā arī pārējām iekārtām un pakalpojumiem. Visās nosauktajās jomās joprojām pastāv šķēršļi. Pieejamība ir viens no priekšnoteikumiem līdzdalības nodrošināšanai, un tā vienlīdz ietekmē ikvienu dzīves jomu, kā arī definēto interešu aizstāvības virzienu.

Interešu aizstāvības virziena „Pieejamība” stratēģiskais mērķis:

Veicināt brīvu preču, pakalpojumu, to skaitā publisko pakalpojumu, un tehnisko palīgīdzekļu un palīgtechnoloģiju pieejamību.

Interešu aizstāvības virziena „Pieejamība” sasniedzamie mērķi:

- Veicināt vispārējās izglītības un mūžizglītības programmu izstrādē un ieviešanā pieejamības aspekta ievērošanu.

- Atbalstīt pasākumus, kas nodrošina brīvu preču, pakalpojumu, to skaitā publisko pakalpojumu, un atbalsta ierīču pieejamību.

Iespējamie mērķu sasniegšanas **veidi/metodes**:

- Priekšlikumi un komentāri normatīvajiem aktiem
- Pētījumi
- Diskusijas
- Apmācības (kursi, semināri, pieredzes apmaiņa)
- Publicitāte

7. Sociālā aizsardzība

Cilvēkiem ar funkcionāliem traucējumiem ir tādas pašas tiesības un pienākumi kā jebkuram citam Latvijas iedzīvotājam. Lai cilvēki ar funkcionāliem traucējumiem šīs tiesības varētu izmantot un pienākumus īstenot, daudziem jautājumiem jāvelta īpaša uzmanība un cilvēkiem var būt nepieciešams papildus atbalsts. Galvenais uzdevums ir radīt apstākļus un sniegt atbalstu, lai cilvēki ar funkcionāliem traucējumiem spētu dzīvot tikpat neatkarīgi kā pārējie. Tāpēc ir svarīgi nodrošināt atbilstošas piekļuves iespējas un sociālo integrāciju, atbalsta pakalpojumu pieejamību. Jāizvērtē arī tādi faktori, kā funkcionālo traucējumu radīto seku kompensēšana, dzīvesvietas un rehabilitācijas nodrošināšana, invaliditātes ekonomisko un sociālo seku un veselības pakalpojumu pieejamības nevienlīdzības samazināšana līdz minimumam. Cilvēka funkcionālie traucējumi nedrīkst krasi pasliktināt cilvēka dzīves līmeni, un ir jābūt pietiekamiem sociālās aizsardzības pasākumiem, lai cilvēki ar smagiem funkcionāliem traucējumiem nenonāktu sociālā izolētībā.

Interesu aizstāvības virziena „Sociālā aizsardzība” stratēģiskais mērķis:

Mazināt sociālo atstumtību un veicināt cilvēka cieņai atbilstošus dzīves apstākļus.

Interesu aizstāvības virziena „Sociālā aizsardzība” sasniedzamie mērķi:

1. Aktualizēt cilvēku ar funkcionāliem traucējumiem iespējas izmantot sociālās aizsardzības sistēmas un nabadzības izskaušanas programmas, mājokļu programmas un citus atbalsta pakalpojumus, pensionēšanās un pabalstu programmas.
2. Atbalstīt politiskās iniciatīvas, kas nodrošina kvalitatīvas un ilgtspējīgas sociālās aizsardzības sistēmas personām ar invaliditāti.
3. Aizstāvēt cilvēku ar funkcionāliem traucējumiem intereses pienācīgu dzīves apstākļu nodrošināšanā.
4. Veicināt izpratni par cilvēku ar funkcionāliem traucējumiem, kuri dzīvo ilgstošas sociālās aprūpes institūcijās, zemo dzīves kvalitāti, salīdzinājumā ar pārējo sabiedrību.

Iespējamie mērķu sasniegšanas veidi/metodes:

- Priekšlikumi un komentāri normatīvajiem aktiem
- Pētījumi
- Diskusijas

8. Veselība

Veselības aprūpē pastāv nevienlīdzība, jo cilvēki ar funkcionāliem traucējumiem var saskarties ar grūtībām veselības pakalpojumu pieejamībā (vide, rehabilitācija, finansiālā pieejamība medikamentiem). Cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem būtiskas ir pastāvošās komunikatīvās barjeras veselības pakalpojumu pieejamībai.

Interesu aizstāvības virziena „Veselība” stratēģiskie mērķi:

- Aizstāvēt cilvēku ar funkcionāliem traucējumiem intereses veselības aprūpes pieejamības jautājumos.
- Veicināt cilvēku ar invaliditāti vidū izpratni par veselīga dzīvesveida nozīmību, sniedzot viņiem, kā arī apkārtējai sabiedrībai pieejamu informāciju par šāda dzīvesveida sniegtajām iespējām cilvēkiem ar invaliditāti.

Interesu aizstāvības virziena „Veselība” sasniedzamie mērķi:

1. Veicināt cilvēku ar funkcionāliem traucējumiem izpratni par veselīga dzīvesveida nozīmību un sekmēt viņu motivāciju mainīt ierasto dzīves veidu, kas palīdzētu uzlabot savu fizisko un garīgo veselības stāvokli.
2. Atbalstīt rehabilitācijas pasākumus, kas vērsti uz sociālās un fiziskās funkcionēšanas spēju atjaunošanu un uzlabošanu.
3. Veicināt habilitācijas un rehabilitācijas pasākumu īstenošanu ilgstošas sociālās aprūpes institūciju klientiem.

Iespējamie mērķu sasniegšanas veidi/metodes:

- Pakalpojumu izstrāde un īstenošana
- Priekšlikumi un komentāri normatīvajiem aktiem
- Diskusijas
- Nometnes
- Apmācības (kursi, semināri, pieredzes apmaiņa)
- Publicitāte
- Pētījumi

9. Pasākumi ārējās darbības jomā

Interesu aizstāvības virziena „Pasākumi ārējās darbības jomā” stratēģiskais mērķis:

Atbalstīt cilvēku ar funkcionāliem traucējumiem tiesības.

Interesu aizstāvības virziena „Pasākumi ārējās darbības jomā” sasniedzamie mērķi:

1. Iesaistīties ES paplašināšanas, kaimiņattiecību un attīstības programmās, lai
  - atbalstītu cilvēku ar funkcionāliem traucējumiem tiesības;
  - veicinātu izpratni par invaliditāti kā cilvēktiesību jautājumu;
  - popularizētu ANO Konvenciju;
  - popularizētu koncepciju „Dzīve sabiedrībā. Vietējā pašvaldībā balstīti pakalpojumi cilvēkiem ar funkcionāliem traucējumiem”;
2. Iesaistīties sadarbības tīklos cilvēku ar funkcionāliem traucējumiem problēmu risināšanai;
3. Iesaistīties iniciatīvās, lai kopā ar trešajām valstīm risinātu invaliditātes problēmas.

Iespējamie mērķu sasniegšanas **veidi/metodes:**

- Sadarbības tīkli cilvēku ar funkcionāliem traucējumiem problēmu risināšanai
- Pieredzes apmaiņa
- Diskusijas
- Apmācības (kursi, semināri, pieredzes apmaiņa)
- Publicitāte
- Pētījumi

10. Biedrības biedru kapacitātes celšana pilsoniskās līdzdalības jomā

Stratēģiskās sadarbības padomes **darbības virziena „Biedrības biedru kapacitātes celšana pilsoniskās līdzdalības jomā” stratēģiskais mērķis:**

Paaugstināt organizācijas biedru kapacitāti ilgtspējīgas un vienotas organizācijas platformas cilvēku ar funkcionāliem traucējumiem interešu aizstāvības jomā darbības nodrošināšanai.

Stratēģiskās sadarbības padomes **darbības virziena „Biedrības biedru kapacitātes celšana pilsoniskās līdzdalības jomā” sasniedzamie mērķi:**

- Regulāri pilnveidot organizācijas biedru zināšanas un prasmes pilsoniskās līdzdalības un interešu aizstāvības jomās;
- Nodrošināt juridisko biedru savstarpējo pieredzes apmaiņu par līdzdalības aktivitātēm pašvaldībās;
- Veicināt jaunas pieredzes iegūšanu, sadarbojoties ar citām Latvijas un ārvalstu NVO, kuras darbojas līdzīgu vai kopīgu problēmu identificēšanā un risinājumu meklēšanā;
- Uzkrāt un analizēt biedrības pieredzi pilsoniskās līdzdalības un interešu aizstāvības jomās;
- Nodrošināt efektīvu sistēmu informācijas apmaiņai starp lēmumu pieņēmējiem un stratēģiskās sadarbības padomi;
- Piesaistīt jaunus biedrus un atbalstītājus Stratēģiskās sadarbības padomes mērķu īstenošanā;
- Iesaistīt stratēģiskās sadarbības padomes uzdevumu īstenošanā brīvprātīgos.

Iespējamie mērķu sasniegšanas **veidi/metodes**:

- Biedru sapulces, tikšanās
- Paplašinātās biedru un atbalstītāju tikšanās
- Sadarbības tīkli cilvēku ar funkciju traucējumiem problēmu risināšanai
- Priekšlikumi un komentāri normatīvajiem aktiem
- Konsultācijas
- Prakse
- Brīvprātīgais darbs
- Diskusijas
- Apmācības (kursi, semināri, pieredzes apmaiņa)
- Nometnes
- Publicitāte
- Pētījumi

Stratēģijas īstenošana

Par Līdzdalības stratēģijas mērķu sasniegšanu atbildīga ir **Stratēģiskā sadarbības padome**. Stratēģiskās sadarbības padomes pamatfunkcijas:

- līdzdarbība likumdošanas izstrādē, ieviešanā un uzraudzībā;
- sadarbība ar valsts un pašvaldību institūcijām, uzņēmējiem un citām NVO;
- stratēģiskā plāna mērķu īstenošanas plānošana, pārraudzība un rīcības plāna izvērtēšana.

Lai **Līdzdalības stratēģija 2020** tiktu īstenota, jāizstrādā **Rīcības plāns**, kurš vismaz reizi gadā ir jāpārskata:

- Kuri uzdevumi veikti, kādi ir sasniegtie rezultāti, kāpēc tieši šādi rezultāti;
- Kuri uzdevumi nav izpildīti, kādi tam ir iemesli, kādi risinājumi plānoti;
- Kuras darbības jāturpina veikt, kāpēc, kādi ir paredzamie ieguvumi vai rezultāti;
- No kurām darbībām jāatsakās, kāpēc, uz cik ilgu laiku, kādi paredzamie rezultāti;
- Kādi jauni uzdevumi jāizvirza, lai stratēģiskie mērķi tiktu sasniegti.

Stratēģisko mērķu sasniegšanā:

- regulāri jāstrādā pie sabiedrības un it īpaši lēmēj institūciju un izpildvaras darbinieku izpratnes padziļināšanas par cilvēku ar funkcionāliem traucējumiem iespējām un šķēršļiem vienlīdzīgu iespēju nodrošināšanā;
- regulāri jāanalizē visi pieejamie dokumenti, t.sk. statistika, lai izvērtētu, kādas izmaiņas notiek vienlīdzīgu iespēju jomā.

Stratēģisko mērķu sasniegšanai nepieciešami:

- 1) Cilvēkresursi (valdes un stratēģiskās padomes regulārs plānots darbs, brīvprātīgo darbs);
- 2) Tehniskie resursi – telpas un aprīkojums;
- 3) Finanšu resursi – projektu finansējums, ienākumi no pakalpojumiem.
- 4) Efektīva līdzdalības mehānismu izmantošana.